

УДК 339.13

Наталя Миколаївна КОНЕВЩИНСЬКА

аспірант кафедри загальної економічної теорії, Одеський національний економічний університет, e-mail: konevshhinskaya@mail.ru

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СУКУПНИЙ ПОПИТ В УКРАЇНІ

Коневщинська, Н. М. Чинники, що впливають на сукупний попит в Україні / Наталя Миколаївна Коневщинська // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 18–24.

Анотація. У статті досліджено сукупний попит в Україні та чинники, що впливають на нього. Розглянуто всі складові компоненти сукупного попиту – споживчий, інвестиційний, державний та зовнішній попит. Проаналізовано динаміку сукупного попиту на прикладі декількох країн з ринковою та трансформаційною економікою за період з 2000 по 2013 рр. Розглянуто динаміку темпів зростання таких показників, як ВВП, обсяг промислового виробництва, індекси цін виробників і споживчих цін. Визначено найважливіші для економіки України чинники, що впливають на сукупний попит. На основі аналізу виявлено деякі схожі риси в економіках України та досліджуваних країн.

Ключові слова: сукупний попит; споживчий попит; інвестиційний попит; державний попит; експорт; імпорт; трансформаційна економіка; ринкова економіка.

Наталья Николаевна КОНЕВЩИНСКАЯ

аспірант кафедри общей экономической теории, Одесский национальный экономический университет, e-mail: konevshhinskaya@mail.ru

ФАКТОРЫ, КОТОРЫЕ ВЛИЯЮТ НА СОВОКУПНЫЙ СПРОС В УКРАИНЕ

Коневщинская, Н. Н. Факторы, которые влияют на совокупный спрос в Украине / Наталья Николаевна Коневщинская // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одесский национальный экономический университет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 18–24.

Аннотация. В статье исследованы совокупный спрос и факторы, которые влияют на него. Рассмотрены все составляющие компоненты совокупного спроса – потребительский, инвестиционный, государственный и внешний спрос. Проанализирована динамика совокупного спроса на примере нескольких стран с рыночной и трансформационной экономикой за период с 2000 по 2013 гг. Рассмотрена динамика темпов роста таких показателей, как ВВП, объем промышленного производства, индексы цен производителей и потребительских цен. Определены важнейшие для экономики Украины факторы, которые влияют на совокупный спрос. На основании анализа выявлены некоторые схожие черты в экономиках Украины и исследуемых стран.

Ключевые слова: совокупный спрос; потребительский спрос; инвестиционный спрос; государственный спрос; экспорт; импорт; трансформационная экономика; рыночная экономика.

Natalya KONEVSHCHYNSKA

Postgraduate student of General Economic Theory Department,
Odessa National Economic University, e-mail: konevshhinskaya@mail.ru

FACTORS INFLUENCING ON AGGREGATE DEMAND IN UKRAINE

Konevshchynska, N. (2015), Factors influencing on aggregate demand in Ukraine. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Faktory shcho vplyvaiut na suкупnyi popyt v Ukraini; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 2, No. 57, pp. 18–24.

Abstract. The article investigates the aggregate demand and factors that influence on it. All the components of aggregate demand – consumer, investment, government and external demand are considered. The dynamics of aggregate demand on the example of several countries with market economy and transformational economy for the period from 2000 to 2013 is analyzed. The dynamics of growth indicators such as GDP, industrial production, producer price index and consumer price index are considered. The most important factors for Ukraine's economy that influence on aggregate demand are identified. Some similarities in the economies of Ukraine and investigated countries are revealed.

Keywords: aggregate demand; consumer demand; investment demand; government demand; export; import; transformational economy; market economy.

JEL classification: C15, E25, E69, F62

Постановка проблеми у загальному вигляді. У ХХІ столітті в багатьох галузях світового господарства, а також у соціальних сферах продовжують виникати кризові явища. Ця проблема торкнулася також і України – за весь період незалежності країна відчуває періодичні соціально-економічні та політичні кризи. Але криза, що виникла наприкінці 2013 р. та триває й досі, не мала аналогів в українській історії. У результаті країна потребує системної економічної модернізації, для чого необхідно розробити відповідну модернізаційну стратегію, завдяки якій країна зможе досягти сталого розвитку. Сукупний попит є однією з найважливіших макроекономічних категорій, тому поглиблене дослідження цієї категорії зробить можливим пояснення загальних змін в сучасній національній економіці, а також дозволить прослідкувати тенденції її розвитку та запропонувати рекомендації щодо економічної політики.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Категорія сукупного попиту постійно перебуває у фокусі уваги провідних дослідників проблем макроекономіки. Серед сучасних зарубіжних економістів, які звертають увагу на проблеми сукупного попиту, варто виділити Я. Корнаї, П. Кругмана, Дж. Сакса та ін. Серед українських учених, які розглядають у своїх працях проблеми сукупного попиту в трансформаційній економіці України, варто назвати В. Беседіна, В. Геця, Ю. Лелюк, М. Пугачову, М. Пирч, І. Ремізову, В. Сацика, М. Сайкевича, Т. Шинкоренко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів за цією темою присвячено проблематиці державного регулювання сукупного попиту. Водночас, практично відсутні роботи, в яких детально вивчаються цінові та нецінові фактори, що впливають на сукупний попит. Сукупний попит є дуже складною і суперечливою економічною категорією, яка не піддається однозначному статистичному виміру. Немає таких макроекономічних показників, які однозначно відображають динаміку і структуру сукупного попиту. Натомість, є показники, які опосередковано можуть показати деякі характерні тенденції, що відображають його динаміку. Такими показниками є, насамперед, ВВП, обсяг промислового виробництва, індекси цін виробників і споживчих цін. Важливим фактором є також те, що ці показники доступні у відкритих статистичних джерелах, на відміну від інших, що характеризують сукупний попит. Тому для здійснення аналізу впливу факторів на сукупний попит і визначення найбільш впливових факторів було використано статистичну інформацію про динаміку саме цих показників [1, с.41].

Постановка завдання. Метою статті є визначення найважливіших для економіки України та інших країн факторів, що впливають на сукупний попит, на основі поглибленого дослідження структури сукупного попиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для порівняльного аналізу було обрано 4 групи країн, по 2 країни в кожній групі:

1. Країни ЄС, що вийшли з неринкової економіки та активно розбудовують ринкову економіку в рамках європейської інтеграції: Польща та Литва.
2. Країни, що виникли на теренах СРСР та здійснюють трансформацію від командно-адміністративної системи до ринкової. Найбільші з них – Росія та Казахстан.

3. Країни східної Азії, де влада залишається в руках компартії, але економіка трансформується в ринкову: Китай та В'єтнам.
4. В якості еталону ринкової економіки приймаються найбільш розвинені країни світу з потужною ринковою економікою нового технологічного укладу: США та Японія.

Розглянемо структуру сукупного попиту (у %) за період 2000–2013 рр. для 9 аналізованих країн.

Економічна теорія виділяє такі складові сукупного попиту:

- 1) споживчий попит (за даними про витрати домогосподарств на кінцеве споживання у % від ВВП);
- 2) інвестиційний попит (за даними про валове накопичення основного капіталу у % від ВВП);
- 3) попит державних органів управління (державні закупівлі) у % від ВВП (за даними про загальні державні витрати на кінцеве споживання у % від ВВП);
- 4) чистий експорт, що дорівнює різниці між експортом та імпортом, у % від ВВП).

Дані наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура сукупного попиту декількох країн у відсотках
(складено автором за даними [2; 3; 4])

Показник	Роки	США	Японія	Китай	В'єтнам	Польща	Литва	Росія	Казахстан	Україна
Споживчий попит	2000	65,5	56,5	46,7	69,9	63,6	64,6	46,2	62,3	54,4
	2013	68,0	61,1	34,1	63,2	60,9	62,8	52,0	54,2	73,4
Інвестиційний попит	2000	24,0	25,0	34,0	26,0	23,0	19,0	17,0	17,0	20,0
	2013	19,0	22,0	47,0	24,0	19,0	18,2	21,0	21,0	18,0
Державні закупівлі	2000	14,0	16,9	15,8	5,9	18,2	22,8	15,1	12,1	20,9
	2013	15,2	20,6	14,1	6,2	18,1	16,8	19,5	10,3	19,4
Експорт	2000	10,7	10,9	23,3	50,0	27,2	44,7	44,1	56,6	62,4
	2013	13,5	16,2	26,4	83,9	46,1	84,1	28,4	38,2	46,9
Імпорт	2000	14,3	9,4	20,9	53,3	33,6	51,0	24,0	49,1	57,4
	2013	16,5	19,0	23,8	79,8	44,2	82,8	22,5	26,7	55,4
Чистий експорт	2000	-3,6	1,5	2,4	-3,3	-6,4	-6,3	20,1	7,5	5,0
	2013	-3,0	-2,8	2,6	4,1	1,9	1,3	5,9	11,5	-8,5

За даними табл. 1 розраховано середньорічні значення питомої ваги складових сукупного попиту (табл. 2).

Таблиця 2

Середньорічні показники структури сукупного попиту, %
(складено автором за даними табл. 1)

Країна	Споживчий попит	Інвестиції	Державні закупівлі	Експорт	Імпорт	Чистий експорт
США	67,5	21,1	15,5	11,2	15,3	-4,1
Японія	58,5	22,2	18,8	14,1	13,6	0,5
Китай	38,3	41,2	14,2	30,2	26,1	4,1
В'єтнам	67,7	29,6	5,8	65,0	70,9	-5,9
Польща	62,7	20,0	18,5	36,7	39,0	-2,3
Литва	64,6	20,6	19,5	60,3	65,6	-5,3
Росія	49,6	19,9	17,9	33,0	22,4	10,6
Казахстан	52,1	24,6	11,3	48,4	38,8	9,6
Україна	61,2	21,2	19,0	52,2	53,8	-1,6

За даними табл. 2 бачимо, що практично в усіх досліджуваних країнах (окрім Китаю) в структурі сукупного попиту переважає споживчий попит, частка якого складає від 38,3% в Китаї до 67,7% у В'єтнамі. В Україні середнє значення питомої ваги споживчого попиту в структурі сукупного попиту складає 61,2% [5]. Найближчими до України за цим показником є Польща (62,7%), Японія (58,5%), Литва (64,6%) та США (67,5%). Це показує високий

ступінь тотожності економіки України до близьких їй трансформаційних економік Польщі та Литви за важливістю споживчого попиту в структурі сукупного попиту країни. Водночас варто відзначити й близькість економіки України за цим критерієм до розвинених ринкових економік провідних країн США та Японії. Це свідчить про те, що є підстави для того, щоб модель економік провідних країн була застосована в Україні.

Друге місце в структурі сукупного попиту займає інвестиційний попит. Лише в Китаї інвестиційний попит має більшу частку в структурі сукупного попиту, ніж споживчий попит. В Україні середнє значення питомої ваги інвестиційного попиту в структурі сукупного попиту складає 21,2%. Найближчими до України за цим показником є США (21,1%), Литва (20,6%), Польща (20,0%) та Японія (22,2%). Як бачимо, для інвестиційного попиту, як і для споживчого попиту, найбільш близькими за питомою вагою в структурі є ті самі країни – Литва та Польща (трансформаційні економіки) й США та Японія (високорозвинені ринкові економіки). Отже, попередні висновки, зроблені за результатами аналізу споживчого попиту, підтверджуються.

Третє місце в структурі сукупного попиту в усіх без винятку досліджуваних країнах займає попит державних органів управління (державні закупівлі). В Україні середньорічне значення частки цієї складової сукупного попиту становить 19,0%, що ненабагато перевищує питому вагу інвестиційної складової. Варто зауважити, що в Україні обсяги державних закупівель з кожним роком збільшуються, проте система таких закупівель досі не розвинута [6, с.69]. Найближчими до України за цим показником є Японія (18,8%), Польща (18,5%), Литва (19,5%) та Росія (17,9%). У цьому випадку зберігається, як і для двох попередніх складових, близькість трансформаційних економік Польщі та Литви, проте більш близькою, ніж економіка США, стає економіка Росії, яка також є трансформаційною. Отже, в трансформаційних економіках (Україна, Росія, Польща, Литва) частка державного попиту в структурі сукупного попиту вище, ніж у розвиненій економіці США. Водночас в Японії цей показник виявляється близьким до названих країн з трансформаційною економікою, що свідчить про певну відмінність у моделях економік Японії та США щодо ролі держави та її витрат. Ця роль в Японії значно вище, відтак і частка державного попиту вище.

Останнє місце в структурі сукупного попиту займає чистий експорт, що визначається як різниця між експортом та імпортом. В структурі сукупного попиту України середня частка чистого експорту становить – 1,6%, що означає перевищення частки імпорту (53,8%) над часткою експорту (52,2%). Негативне значення частки чистого експорту має місце також в США, В'єтнамі, Польщі та Литві. В Японії, Китаї, Росії та Казахстані цей показник має позитивне значення. Найбільш близькими до України за часткою чистого експорту в структурі сукупного попиту є знову таки Польща (-2,3%), Японія (0,5%), США (-4,1%) та Литва (-5,3%).

Таким чином, попередній аналіз структурних співвідношень складових сукупного попиту дає підстави стверджувати, що структура сукупного попиту в економіці України є співставною з попитом в економіках таких країн, як Польща та Литва, а також в економіках США та Японії. Останній феномен можна пояснити тим, що трансформаційна економіка України в 2000–2013 рр. була відкритою, що обумовило значний вплив на її формування світової економіки в цілому, та економік провідних високорозвинених ринкових економік світових лідерів – США та Японії.

Оскільки чистий експорт є вторинним показником, що залежить від експорту та імпорту водночас, доцільно розглянути роль експорту та імпорту в структурі сукупного попиту досліджуваних країн.

Якщо розглядати окремо експорт, то його питома вага в структурі сукупного попиту України становить 52,2%, що поступається лише частці споживчого попиту (61,2%). Отже, саме експорт займає друге місце в структурі сукупного попиту економіки України. Такий самий стан є характерним для усіх трансформаційних економік, окрім Китаю, де частка експорту поступається частці інвестиційного та споживчого попиту. Натомість в розвинених економіках США та Японії частка експорту займає лише останнє, четверте місце.

Найближчими до України щодо питомої ваги експорту у структурі сукупного попиту є Казахстан (48,4%), Литва (60,3%), В'єтнам (65,0%) та Польща (36,7%).

Отже, роль експорту в формуванні структури сукупного попиту України є значно більш вагомою, ніж у розвинених ринкових економіках. Це стосується практично усіх досліджуваних трансформаційних економік, окрім Китаю, де роль експорту в структурі сукупного попиту не така значна, але все одно значно вище, ніж в США та Японії.

Щодо імпорту, то його середня питома вага в структурі сукупного попиту України становить 53,8%, що дещо вище ніж частка експорту. Отже, саме імпорт (без врахування експорту) займає друге місце (із знаком мінус) в структурі сукупного попиту України. Варто відзначити, що для трансформаційних економік В'єтнаму та Литви питома вага імпорту перевищує навіть частку споживчого попиту та відповідно посідає перше місце в структурі сукупного попиту. Для інших трансформаційних економік (окрім Китаю) імпорт займає друге місце в структурі сукупного попиту, як це має місце і для експорту. В розвинених економіках США та Японії частка імпорту, як і експорту, займає останнє місце.

Отже, в трансформаційних економіках роль експорту та особливо імпорту є значно більшою для формування структури сукупного попиту, ніж в розвинених економіках. Це показує високу залежність трансформаційних економік від світової економіки в цілому та економік окремих країн зокрема.

Попередній аналіз структури сукупного попиту показав, що найближчими за цим критерієм для України є сукупний попит трансформаційних економік Польщі та Литви. Так, частка споживчого попиту в структурі сукупного попиту цих країн характеризується періодами зростання та зменшення. Для України періоди зменшення питомої ваги споживчого попиту припадає на 2004 та 2010 рр. Приблизно аналогічна динаміка характерна й для Литви. Натомість для Польщі простежується лише один спад, що припадає на 2007 рік.

Також для цих країн зменшення питомої ваги споживчого попиту співпадає з відповідним зростанням питомої ваги інвестиційної та державної складової сукупного попиту. Відтак у кризові періоди зростає роль інвестицій та державних закупівель в структурі сукупного попиту в трансформаційних економіках України, Литви та Польщі.

Щодо чистого експорту, то в Україні відзначається зростання негативного сальдо в 2008–2009 та 2011–2013 рр. Це свідчить про зменшення експорту та зростання імпорту в кризові періоди. Для Польщі переважання імпорту над експортом (негативне сальдо чистого експорту) є характерним впродовж практично усього досліджуваного періоду 2000–2012, окрім 2013 р. Для Литви виняток складають 2012–2013 рр.

Отже за структурою сукупного попиту трансформаційні економіки України, Польщі та Литви є дуже подібними. Динаміка цієї структури визначається періодами підйому та спаду національних економік. Проте є й певні особливості, зокрема менша залежність України від імпорту в некризові періоди.

Як відзначалося вище, трансформаційні економіки суттєво залежать від економік інших країн, зокрема й від структури сукупного попиту в інших країнах. Відтак доцільно дослідити цей вплив за допомогою такого показника, як коефіцієнт кореляції.

В табл. 3 розраховано коефіцієнти кореляції між наведеними в табл. 1 рядами динаміки питомої ваги складових сукупного попиту.

Таблиця 3

Середньорічні показники структури сукупного попиту, %
(складено автором за даними табл. 1)

Країна	Споживчий попит	Інвестиції	Державні закупівлі	Експорт	Імпорт	Чистий експорт
США	0,728	0,515	-0,070	-0,477	0,371	-0,168
Японія	0,935	0,244	0,039	-0,747	0,216	0,728
Китай	-0,742	-0,273	0,320	-0,432	-0,256	-0,394
В'єтнам	-0,567	0,506	0,516	-0,656	0,121	-0,256

Продовження табл. 3

Польща	-0,705	0,364	0,185	-0,612	0,353	-0,452
Литва	-0,170	0,939	0,443	-0,404	0,417	-0,193
Росія	0,332	-0,036	0,061	0,744	0,307	0,700
Казахстан	-0,450	0,634	0,467	0,348	-0,363	-0,669
Україна	1	1	1	1	1	1

Дані табл. 3 свідчать про те, що динаміка частки споживчого попиту в сукупному попиті України дуже суттєво залежить від відповідної динаміки в Японії та США, що визначає певну близькість споживчого попиту в Україні та розвинених країнах світу. Це можна пояснити тим. Що економіка України увесь період 2000–2013 рр. була відкритою та відповідно зазнавала значного впливу з боку світової економіки.

Динаміка частки інвестиційного попиту дуже близька до відповідної динаміки Литви та меншою мірою – Казахстану. Отже зміна питомої ваги інвестиційного попиту в трансформаційних економіках має певні спільні закономірності, для України найближчими є Литва та Казахстан. Проте є досить значною залежність також і від динаміки частки інвестиційного попиту США.

Динаміка питомої ваги державних закупівель в Україні найбільш близька до відповідної динаміки В'єтнаму та Казахстану, а також Литви. Державний попит в трансформаційних економіках суттєво відрізняється від такого попиту в розвинених країнах. Подібність динаміки частки державних закупівель України до В'єтнаму та Казахстану пояснюється значним впливом держави в цих країнах та відповідно високим рівнем корумпованості та непрозорості витрат на потреби державного управління.

Щодо динаміки частки чистого експорту в структурі сукупного попиту України, то результати аналізу показують значну подібність до Японії та Росії. Це можна пояснити високим рівнем залежності економік цих країн від зовнішньоекономічної діяльності, що характерно й для України.

Якщо розглядати окремо тільки частку експорту в структурі сукупного попиту, то найбільш подібними для України є Росія та Казахстан, які значною мірою залежать від експорту енергетичної сировини. Економіка України також є залежною від експорту, але не сировини, а продукції низького ступеню переробки: металургії, хімічної промисловості, АПК.

Натомість динаміка частки імпорту в сукупному попиті України найбільш подібна до відповідної динаміки Литви та США, а також Польщі та Росії. Трансформаційна економіка України, як і Литви, Польщі та Росії, має високу залежність від імпорту високотехнологічних товарів, що і знайшло відображення в табл. 3. Щодо економіки США, то вона також залежить від імпорту, але переважно сировинних товарів.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, у структурі сукупного попиту економіки України переважає споживчий попит, а динаміка його частки дуже подібна до динаміки розвинених країн. Частка інвестиційного попиту завжди вище частки державних закупівель. За динамікою частки інвестиційного попиту трансформаційна економіка України подібна до такої динаміки трансформаційних економік Литви та Казахстану. Натомість за динамікою частки державних закупівель трансформаційна економіка України ближче до трансформаційних економік В'єтнаму та Казахстану, де високий рівень впливу держави на сукупний попит. За динамікою частки чистого експорту трансформаційна економіка України більш за все подібна до економік Японії та Росії, які значною мірою орієнтовані на зовнішньоекономічні зв'язки.

Отже, структура сукупного попиту економіки України формується під впливом багатьох чинників та значною мірою залежить від структури сукупного попиту як розвинених ринкових економік США та Японії, так і трансформаційних економік, перш за все таких країн, як Литва, Польща, Казахстан та Росія. При цьому динаміка частки споживчого попиту суттєво пов'язана з такою динамікою в розвинених країнах США та

Японії, а динаміка частки інвестиційного попиту та державних закупівель більш пов'язана з такою динамікою у таких постсоціалістичних країнах, як Казахстан, В'єтнам, Литва, Польща.

Щодо частки експорту України, то вона значною мірою подібна до аналогічного показника Росії та Казахстану, економіка яких орієнтована на експорт. Водночас за часткою імпорту економіка України більш подібна до економік США та Литви, що суттєво залежать від імпорту.

Перспективи подальших розробок в даному напрямі доцільно провадити стосовно дослідження структури та динаміки сукупної пропозиції в економіці України, а також чинників, що на неї впливають.

Література

1. Коневщинська Н. М. Динаміка сукупного попиту та сукупної пропозиції в умовах трансформаційної економіки / Н. М. Коневщинська // Науковий вісник ОНЕУ. – 2014. – № 2 (210). – С. 41–46.
2. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator>.
3. Офіційний сайт європейської статистики країн ЄС (Eurostat) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Ремізова І. А. Аналіз структури сукупного попиту України та його основних детермінант [Електронний ресурс] / І. А. Ремізова // Ефективна економіка. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2076#_ftn2.
6. Пісьмаченко Л. М. Світовий досвід державного регулювання закупівель за бюджетні кошти / Л. М. Пісьмаченко, О. О. Кристенко // Вісник Академії митної служби України (Серія: Державне управління). – 2010. – № 1. – С. 69–74.

References

1. Konevshchynska, N. M. (2014), «Dynamics of aggregate demand and aggregate supply in conditions of transformational economy» [Dynamika sukupnoho popytu ta sukupnoi propozytsii v umovakh transformatsiinoi ekonomiky], *Naukovyi visnyk ONEU*, No. 2 (210), pp. 41–46 (ukr)
2. Official website of the World Bank [Ofitsiynyi sait Svitovoho banku], available at: <http://data.worldbank.org/indicator>.
3. Official website of European statistics Eurostat EU [Ofitsiynyi sait yevropeiskoi statystyky krain ES, Eurostat], available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>.
4. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (ukr)
5. Remizova, I. A. (2013), «Analysis of the structure of aggregate demand in Ukraine and its main determinants» [Analiz struktury sukupnoho popytu Ukrainy ta yoho osnovnykh determinant], *Efektivna ekonomika*, No. 1, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2076#_ftn2 (ukr)
6. Pismachenko, L. M., Krytenko, O. O. (2010), «The world experience of state regulation of procurement for budget» [Svitovyi dosvid derzhavnoho rehulivannia zakupivel za biudzhetni koshty], *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainu (Ser.: Derzhavne upravlinnia)*, No. 1, pp. 69–74 (ukr)